

dersdeo

öğrenmenin en kolay yolu ol!

TARİH

İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI

I) Kültür ve Uygarlık

- Kültür: Bir millete ait maddi ve manevi değerler bütünüdür.
- Uygarlık: Kültürler arası etkileşim sonucu ortaya çıkan, milletler arası ortak değerlerdir.

NOT: İlk uygarlıklar genellikle verimli tarım alanlarında ve su kenarlarında kurulmuştur.

2) Mezopotamya Uygarlığı

- Anadolu, Akdeniz, Arabistan, İran, Hindistan ve Türkistan'da kurulan uygarlıkların kesişme noktasıdır.
- Fırat ve Dicle Nehirleri arasında kalan bölgedir.
- Oldukça verimli bir tarım havzasıdır.

a) Sümerler

- Mezopotamya'da ilk şehir devletlerini kurmuşlardır. (Ur, Uruk, Lagaş, Kiş): Site
- Sitelerin başlarında patesi ya da ensi adı verilen yöneticiler bulunurdu. Bunlar, ülkelerini Tanrı adına yönettiklerini iddia ederlerdi.
- Yönetimde ayrıca danışma meclisleri de bulunurdu.
- Kral aynı zamanda dini törenleri idare eder, savaşlarda orduyu yönetir, hukuki yetkileri elinde toplardı.
- Kraliçe yönetimde etkilidir.

- Krallar ve Rahipler
Hürler: Her erkek asker → Sümer toplum yapısı
Köleler
- Yazıyı (çivi) bularak tarih çağlarını başlattılar.
- Tarihin ilk yazılı yasalarını oluşturdular.
- Çok tanrılı inanış vardı. Ahiret inancı yoktu.

- Gılgamış, Yaratılış, Tufan Destanları
- Astronomi: Ay yılı takvimi
- Matematik: Dört işlem (ilk kez Mısır), çarpma – bölme cetvelleri
- Geometri: Yüzey ve hacim ölçme, daireyi 360 dereceye bölme

b) Akadlar (M.Ö. 2350 – M.Ö. 2100)

- Sami kökenli olup Arap Yarımadası'ndan göç etmişlerdir.
- Kral Sargon döneminde devlet haline gelmişlerdir.
- Başkent: Agade
- İlk düzenli ordu sistemini meydana getirmişlerdir.
- Tarihte bilinen ilk imparatorluğu kurdular.
- Sümer kültüründen etkilenen Akadlar, kurdukları imparatorlukla bu kültürü Ön Asya'ya yaymışlardır.

c) Elamlar (MÖ 3000 – MÖ 640)

- Mezopotamya dışında (Sümer Ülkesi'nin doğusunda) yaşamalarına rağmen Mezopotamya Uygarlığı içinde incelenir.
- İlk dönemlerinde şehir devletleri şeklinde örgütlenmişlerdir.

NOT: Sus Sitesi prensi diğer siteleri de egemenliği altına alarak Elam Krallığı'nı kurmuştur.

- Madencilik, çömlek yapımı ve seramikte ilerlemişlerdir.
- Çivi yazısını kullanmışlardır.

d) Babiller (Amurrular) MÖ 2100 – MÖ 539

- Samilerin bir kolu olan Amurrular tarafından kurulmuşlardır.
- Başkent: Babil
- I. Babil Devleti Hititler tarafından yıkılınca II. Babil Devleti kuruldu.
- I. Babil Devleti'nin en ünlü hükümdarı Hammurabi'dir.

- Hammurabi, egemenliğini din yerine orduya dayandırmıştır.
- Hammurabi Yasaları dönemin en gelişmiş yasalarındadır. (Kıyas Yasası)
- Tapınaklarına ziggurat adını vermişlerdir.
- Mimari açıdan Mezopotamya'nın en gelişmiş uygarlığıdır. (Babil'in Asma Bahçeleri)

e) Asurlular (MÖ 2000 – MÖ 609)

- Yukarı Mezopotamya'da yaşadılar. Bu bölge tarıma elverişli olmadığı için Asurlular, hayvancılık ve ticaretle uğraştılar.
- Askeri güce dayalı bir imparatorluk kurmuşlardır.
- Başkentleri Ninova'dır.
- Anadolu'da ticaret kolonileri kurdular. (Kültepe – Alisar – Boğazköy)

NOT: Bu koloniler aracılığıyla yazıyı Anadolu'ya getirmişlerdir. Böylece bu bölgede tarih çağlarının başlamasına yol açmışlardır.

- Tarihte bilinen ilk kütüphaneyi kurmuşlardır.
- Heykeltraşlıkta ilerlemişlerdir. Kabartmaları ünlüdür.

3) Orta Asya Uygarlığı

- Buradaki kültür merkezlerinin MÖ 5000'e kadar uzandığı görülmüştür.
- Orta Asya'daki kültür merkezlerinin Türk devletlerini birçok yönden etkilediği anlaşılmıştır.
- Bu kültürleri kısa inceleyecek olursak;

a) Anav Kültürü:

Batı Türkistan'da Aşkabat yakınlarında yapılan kazılarda ortaya çıkarılmış en eski kültürdür.

b) Afanesyevo Kültürü:

- Altay – Sayan Dağları'nın kuzeybatısında yapılan kazılarda ortaya çıkarılmış, Türklerin en eski kültürüdür.

c) Andronova Kültürü:

- Hazar Denizi'nin kuzeydoğusundan Ural Dağları'na kadar uzanan bölgede en geniş yayılma alanına sahip kültürdür.
- Tunçtan ve altından yapılmış eşyalar ilk kez bu bölgede görülmüştür.

d) Karasuk Kültürü:

- Karasuk Nehri kenarında kurulmuştur.

e) Tagar Kültürü:

- Abakan bölgesinde kurulmuştur.
- En gelişmiş kültürdür.
- Bölgede ok uçları, iğne, bilezik, küpe, tarak vb. eşyalara rastlanmıştır.

4) Mısır Uygarlığı

- Mısır Uygarlığı, coğrafi şartlardan ötürü özgün bir uygarlık olmuştur.
- Mısır Uygarlığı Nil Nehri etrafında şekillenmiştir.
- Nil'in taşma zamanlarını hesaplama çabaları

Astronomi

Geometri

- Mısır'da ilk siyasi teşkilatlanma 'Nom' adı verilen şehir devletleri şeklindedir.

NOT: Kral Menes MÖ 3000'de siyasi birliği sağlamıştır.

- Menes ile birlikte Mısır'da 'firavun' dönemi başlamıştır.
- Firavunlar döneminde 'Kadeş Antlaşması' imzalanmıştır.

NOT: Bu antlaşma tarihte bilinen ilk yazılı antlaşmadır.

- Mısır M.Ö. 6. yüzyılda Pers, M.Ö. 4. yüzyılda İskender İmparatorluğu'nun egemenliğine girmişlerdir.

Mısır'da Toplum

- Firavun
- Rahipler – Askerler – Katipler
- Tüccarlar ve Zanaatkarlar
- Çiftçiler
- Köleler

- Hiyeroglif adlı resim yazısı kullanmışlardır.
 - Papirüs → Resim yazısının işlendiği kağıt
 - Ahiret inancı → mumyacılık → tıp – eczacılık
- ↓
- Piramit
- ↓
- Mimari

Matematik

- Ondalık sayı sistemini bulmuşlardır.
- Dört işlemi kullanmışlardır.
- Pi sayısını bugünkü değerlere yakın hesaplamışlardır.

5) İran Uygarlığı

- Medler ve Persler İran siyasi tarihinde önemli bir yere sahiptirler.
- Medler MÖ VII. yüzyıl ortalarında siyasi bir güç oluşturmuşlar, daha sonra Persler tarafından yıkılmışlardır. Perslere de Büyük İskender son vermiştir.

I) Anadolu Uygarlıkları

a) Hititler (M.Ö. 1700 – M.Ö. 700)

- Başkent: Hattuşas (Çorum – Boğazköy)
- Başlangıçta feodal beyliklerden oluşan Hititler daha sonra merkezi bir devlet olmuşlardır.
- Ülkeyi eyaletlere ayırarak merkezden valiler atamışlardır.
- Hitit yönetimi **Kral + Tavananna + Pankuş (ilk meclis)**'ten oluşur.

- Kral: Başyargıç, başrahip ve başkomutandı.
- Hititlerde sosyal sınıflaşma vardır. Soylular, rahipler, sanatçılar, askerler, memurlar ve köleler bulunmaktadır.
- Din: Çok tanrılıdır (Politeist). Ahiret inancı vardır.
- Anadolu = **Bin Tanrı İli**
- Hitit kralları öldükten sonra tanrılarına hesap vermek amacıyla yıl boyunca olan olayları kaydettirmişlerdir. Bu belgelere **anallar (yıllıklar)** denilir.

- Anallarda başarıları kadar başarısızlıklarını da yazdırdıkları için objektif tarih yazıcılığı ortaya çıkmıştır.
- Medeni kanun çalışmaları ile ön plana çıkmışlardır.
- Hitiler, Asurlu tüccarların Anadolu'ya getirdiği çivi yazısını ve kendi hiyeroglif yazılarını kullanmışlardır.
- Yazılıkaya ve İvriz Kabartmaları önemli sanat eserleridir.

b) Frigler (M.Ö. 800 – M.Ö. 676)

- Başkent: Gordion (Ankara – Polatlı)
- Ekonomi: Tarım ve hayvancılıktır.
- Tarımsal faaliyetleri iki unsurlarını çok etkilemiştir. Biri yasaları diğeri dini inanışları.
- Tarımı koruyucu ve kollayıcı yasalar yapmışlardır. Doğaya karşı işlenen suçun cezası ölümdür. En büyük tanrıçaları da toprak ve bereket tanrıçası Kibele'dir.
- Tapates = Frig Halısı. Hayvancılığın olduğunu göstermektedir.
- Kimmerler tarafından yıkılmışlardır.

c) Lidyalılar (M.Ö. 687 - M.Ö. 546)

- Başkent: Sardes (Manisa)
- Ekonomi: Ticaret
- Ticareti geliştirmek için ilk kez para kullandılar. Takas ortadan kalktı.
- Sardes'ten Mezopotamya'ya uzanan Kral Yolu'nu yapmışlardır. Kral Yolu bu dönemin en önemli ticaret yoludur.
- Orduları paralı askerlerden oluşmaktaydı. Yani ulusal bir ordu kuramadılar ve Pers İstilasını sonucu yıkıldılar.

d) İyonlar

- Kuruldukları yer: Kıyı Ege
- Dor İstilasası ile Yunanistan'dan Batı Anadolu'ya gelen Akalar tarafından kurulmuşlardır.
- 12 şehir devleti halinde örgütlenmişlerdir. (İzmir, Efes, Milet, Foça ...)
- Siyasi birlikleri yoktur.

- Ekonomi: Deniz Ticareti (Koloncilik)
- Bilimler gelişmiştir. (Tıp, Tarih, Felsefe, Matematik)
- Bilimin gelişmesinin sebepleri: Düşünce özgürlüğü – siyasi yapı – ticaret
- Saray ve heykeltiricilikte gelişmişlerdir.

e) Urartular (M.Ö. 900 – M.Ö. 600)

- Kurulduğu Yer: Doğu Anadolu
- Başkent: Tuşpa (Van)
- Köken: Orta Asya kökenli Huriler.
- Ekonomi: Hayvancılık ve maden işlemeciliği.
- Tarım için su kanalları ve su bendleri yapmışlardır.

- Savaşçı bir toplumdur. Bu sebeple savunma mimarisine önem vermişleridir. Kale yapımı ön plandadır.
- Din: Çok Tanrılı (politeist)
- Ahiret inancı vardır. Mezarları ev veya oda biçimdedir ve değerli eşyaları ile gömülürler.

2) Doğu Akdeniz Uygarlıkları

a) Fenikeliler

- Kurulduğu yer: Suriye ve Lübnan
- Köken: Sami ırkındandır.
- Şehir devletleri halinde örgütlenmişlerdir. (Sur, Sayda ve Biblos...)
- Siyasi birlikleri yoktur.
- Ekonomi: Deniz ticareti (Koloncilik)

b) İbraniler

Merkez: Kudüs (Filistin)

En güçlü dönem: Hz. Süleyman dönemidir.

Din: Musevilik

- İbraniler tarihin ilk tek tanrılı dinine inanan toplumdur.
- İbraniler dinlerinin sadece kendilerine geldiğine inanarak dinlerini millileştirmişlerdir. Bu da Museviliğin, İslamiyet ve Hristiyanlık kadar yayılamamasına neden olmuştur.

3) Ege Uygarlıkları

a) Yunan Uygarlığı

- Şehir devletleri olarak örgütlenmişleridir (POLİS). (Atina, Sparta, Larissa, Korint ...)
- Siyasi birlikleri yoktur.
- Ekonomi: Deniz Ticareti (Koloncilik)
- Sosyal sınıflaşma mevcuttur. Eşitsizliğe dayalı yapı zaman içinde toplumsal sınıflar arasında huzursuzluk ve kargaşaya sebep olmuş, bu durum da demokratik gelişmelere ve hukuki düzenlemelere sebep olmuştur.

- Drakon, Solon ve Klistenes gibi Arhonlar bazı reformlar yapmışlardır. Bunların arasında en önemlisi Klistenes'tir.
- Sınıf farklılıklarını ortadan kaldırmış ve halk meclisi kurarak halkın yönetime katılımını sağlamıştır.
- İlk kez Yunanistan'da demokrasi kavramı ortaya çıkmıştır.
- Bilim ve felsefe (Sokrates, Platon, Aristo) gelişmiştir. Sebep: Düşünce özgürlüğü + siyasi yapı ve ticaret

- Din: Çok tanrılı.
- Tanrılarını yarı insan olarak düşündüklerinden heykelticilik sanatı gelişmiştir.
- Olimpiyatlar: Dört yılda bir tanrılar Zeus adına yapılan spor yarışmalarıdır.

Siyasi birliğini sağlamayan Yunan Uygarlığında olimpiyatlar, kültür birliğinin sağlanmasında etkili olmuştur.

b) Girit Uygarlığı (M.Ö. 3500 – M.Ö. 1200)

- Ekonomi: Balıkçılık, avcılık, ticaret ve tarım ön plandadır.
- Çevre kültürlerle yakın ilişki kurmuşlardır.
- Knossos Sarayı en önemli mimari eseridir.

c) Miken Uygarlığı (M.Ö. 2000 – M.Ö. 1200)

- Balıkçılık ve denizcilik ön plandadır.
- En önemli eserleri Miken Şatosu'dur.

4) Makedonya Krallığı

Hükümdar: Büyük İskender

- Büyük İskender tahta geçtiğinde ilk olarak Asya Seferi'ne çıkmıştır.
- Asya Seferi ile Yunanistan, Anadolu, Mısır, Mezopotamya, İran ve Hindistan'a kadar sınırlarını genişletmiştir.
- Bu arada Persler ile yaptığı İssos ve Granikos savaşlarını kazanmış ve Persleri ortadan kaldırmıştır.

- Büyük İskender'in Asya Seferi ile Batı kültürü ve Doğu kültürü kaynaşarak Helenizm Kültürü oluşturuldu.
- Büyük İskender'in ölümünden sonra toprakları komutanlar arasında paylaşıldı.
- ✓ Mısır'da – Ptolomeler
- ✓ Avrupa'da – Antigonitler
- ✓ Anadolu'da – Selevkoslar (Bitinya, Bergama, Kapadokya ve Pontus)

5) Hint Uygarlığı

- Kurulduğu yer: Hindistan (İndus ve Ganj nehirleri)
- Verimli topraklar ve iklim koşullarının elverişli olması sebebiyle tarih boyunca çok fazla sayıda kavimin istilasına uğramıştır.
- M.Ö. 1500'lerde buraya gelen Ariler “**Kast sistemi**” denilen bir sosyal sınıflama sistemi oluşturdular.

- Kast Sistemi;
 - ✓ Brahmanlar (Din adamları)
 - ✓ Kşatriyalar (Askerler)
 - ✓ Vaysiyalar (Tüccar ve çiftçiler)
 - ✓ Südralar (Zanaatkar ve işçiler)
 - ✓ Paryalar (Köleler)
- Kast sisteminde meslekler babadan oğula geçer. Kesinlikle sınıflar arasında bir geçiş ve evlilik yoktur. Bu durum Hindistan'da toplumsal birlik ve dayanışmayı engellemiştir.

6) Çin Uygarlığı

- Çin'de en yaygın dinler Konfüçyüsçülük, Taoizm ve Budizm'dir. Çin Uygarlığının temeli, Konfüçyüsçülük öğretisine dayanmıştır. Bu dinî öğretinin temeli erdem ve görev ahlakına dayalıdır.
- ✓ Çin'de ekonomi büyük ölçüde tarıma dayalıdır. Tarımın yanında iplik, ipek, porselen ve kumaş üretimi de yapılmıştır. Çinli tüccarlar İpek Yolu aracılığıyla Çin'den Roma'ya kadar olan bölgede ticari faaliyetlerde bulunmuşlardır.
- ✓ Çinliler, mürekkep, kağıt, barut, pusula ve matbaayı kullanarak dünyada birçok gelişmeye öncülük etmiştir.

7) Roma İmparatorluğu

- Kurulduğu yer: İtalya
- Krallık, cumhuriyet ve imparatorluk dönemleri yaşanmıştır.
- Senato (Soylular), Kruia (Halk Meclisi) olmak üzere iki meclis bulunmaktadır.
- Patriciler (Soylular), Plepler (Orta Sınıf) ve köleler olmak üzere üç sınıf bulunmaktadır.

- Patrici ve Plepler arasındaki mücadele sonucu 12 Levha Kanunları yapılmıştır.
(Modern Hukukun Temeli)
- Roma; Mısır'ın Güneş yılı takvimini Miladi takvime, Fenike Alfabetesini Latin Alfabetine dönüştürmüşlerdir.
- Roma İmparatorluğu Akdeniz Havzası'na egemen olmuştur.
- Orduları: Lejyoner (profesyonel askerler)

- Din: Çok Tanrılı (Pagan)
- Hristiyanlık Roma topraklarında, Kudüs'te ortaya çıktı ve başlangıçta yasaklandı.
- M.S. 313 Milano Fermanı ile serbest bırakıldı.
- Daha sonra da devletin resmi dini olarak kabul edildi.

- Roma İmparatorluğu Kavimler Göçü ile Batı Roma ve Doğu Roma (Bizans) olarak ikiye ayrıldı. Batı Roma 476'da barbar kavimlerin saldırılarına direnemedi ve yıkıldı.
- Mimari: Aspendos Tiyatrosu, Roma Hamamı, Agustus Tapınağı, Valens Su Kemerı (Bozdoğan)
- Aya Sofya, Aya İrini, Binbirdirek ve Yerebatan Sarnıçları (Bizans)

ÖRNEK

Diyarbakır yakınlarında bulunan Çayönü yerleşim yerine ait aşağıdaki bilgilerden hangisinin, erken dönemlerde bile malzemelerin yer değiştirdiğine ve olası bir ticaretin varlığına kanıt olduğu savunulabilir?

- A) Av etkinliklerinde evcilleştirilmiş köpeklerin kullanılması
- B) Tarımsal etkinliklerde değirmen taşları ve orakların kullanılması
- C) Kolye yapımında çeşitli renklerde taş boncuklarla deniz kabuklarının kullanılması
- D) Girişleri çatıda olan tahıl ambarlarının bulunması
- E) M.Ö. 7000 yılına tarihlenen en eski dokuma parçasının bulunması

2012 YGS

ÖRNEK

Kayseri yakınlarındaki Kültepe'de yapılan kazılarda, Asurlu tüccarlara ait karum adı verilen bir pazar yeri ve çivi yazısıyla yazılmış ticari ve hukuki içerikli kil tabletler bulunmuştur. Tarih biliminde bu bilgilere,

- I. paleografi
- II. arkeoloji
- III. antropoloji

bilimlerinin hangilerinden yararlanılarak ulaşıldığı savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) I, II ve III

2011 YGS

ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisinin Cilalı Taş Devri'ni Yontma Taş Devri'nden ayıran özelliklerden biri olduğu savunulamaz?

- A) Köylerin kurulması
- B) Tarımla uğraşılması
- C) Araç ve gereç yapılması
- D) Dokumacılığın başlaması
- E) Hayvanların evcilleştirilmesi

2010 YGS

ÖRNEK

Hititlerin ilk zamanlarında,

- I. fethedilen toprakların yönetiminin prenslere verilmesi,
- II. prenslerin kendilerine verilen topraklara karşılık, savaş sırasında kralın ordusuna katılacak asker ve araba temin etmesi,
- III. ekonomilerinde hayvancılığın önemli bir yer tutması

durumlarından hangilerinin feodal tımar sisteminin uygulandığını gösterdiği savunulabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III D) I ve II E) II ve III

2010 YGS

ÖRNEK

İlk Çağda Mısır'da mimari eserler daha çok taştan yapıldığı halde Mezopotamya'da kerpiç ve tuğladan yapılmış, taş, Mısır'a nazaran daha az kullanılmıştır. Yalnız bu bilgiyle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Mezopotamya taş işçiliği dalında Mısır'ın etkisinde kalmıştır.
- B) Mezopotamya'da sanattan çok bilime önem verilmiştir.
- C) Mezopotamya mimarisinde dinî duygu ve düşüncelerin etkisi olmuştur.
- D) Coğrafi durum ve yaşayış şartlarının farklı olması sanatta etkili olmuştur.
- E) Taşın mimaride kullanılması yapıların tarihî açıdan değerlendirilmelerini kolaylaştırmıştır.

2009 ÖSS